

Georg Wolfgang Krafft

**Georgii Wolffg. Krafftii Vniversitatis Et Collegii III. Phys. Et Matheseos Prof. P. O.
... Cogitationes In Experimenta & Sententias De Vaporvm & Halitvvm Generatione
Ac Elevatione**

Tvbingae: In Officina Bergeriana, MDCCXLV

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn862198461>

Druck Freier Zugang

a. B.
48. 6. 341.

67

Fa-1092 (6r.)

36. De attractione et
electricitate
37. Seudelin inuitatio
ad cursorias quas dicunt
lectiones.
38. Manfueti Terrae
haeredes.
39. Meisner de Bonis
civitatum primariis
40. Programma scholastica
de falsis fictisque
religionibus
41. Carrach de Paschalibz.
42. Grünwipff Gelsch
^{Auszug}
43. Vnde de Fine bonorum
44. Buddei questio an
naturali homines
polleant ratiocinandi
facultate.
45. Fechtius de Statu
infantium
46. Treuerus de vera
causa Luminis bore
alis etc.

GEORGII WOLFFG. KRAFFTII
VNIVERSITATIS ET COLLEGII ILL. PHYS. ET
MATHESEOS PROF. P. O.

IMP. PETROPOLITANAE ACADEMIAE SCIENTIARVM
MEMBERI HONORARII

COGITATIONES
IN
EXPERIMENTA & SENTENTIAS
DE

VAPORVM
&
HALITVVM
GENERATIONE
AC
ELEVATIONE.

TVBINGAE
IN OFFICINA BERGERIANA

MDCCXLV.

GEORGI WOLFF KRAFFTII
UNIVERSITATIS ET COLLEGIUM PHYSICUM
MATHEOS PROF. P. O.

MEMBRUM HONORARIUM
ACADEMIAE SCIENTIARUM

COGITATIONES
IN
EXPERIMENTIS SENTENTIIS
DE

VAPORVM
&
HALITVM
GENERATIONE
AC
ELEVATIONE

TRIBINAE
IN OFFICINA BERGERIANA
MDCCCLV

בש"ש

PROOEMIUM.

Ogitantibus diu multumque, quam Dissertationis materiam seligeremus, illa nobis in ceteris visa est digna, ut sub examen vocaretur, quæ habetur Ps. II, 7. Fuerunt quidem viri magni, atque eruditionis laude celeberrimi, qui hoc oraculum variis expositionibus obnoxium explanare, atque falsa adversariorum interpretamenta explodere laborarunt. Sed quoniam nihil fere tam exasciatum est, ut nullum remaneat dubium: ideo pace tantorum Virorum etiam nobis licebit aperire mentem nostram, atque ea proferre in medium, quæ faciunt ad dilucidandum hoc oraculum, ut subinde magis magisque in aprico ponatur veritas. Ne autem videamur in alienam messem immittere manus, missis Theologorum controversiis, philologice tantum versabimur circa explanationem verborum: וְלֹא יִלְחָדוּ בְנֵי אֱתָנָה אֲנִי הָיוּ יִלְחָדוּ Sic cuius facile erit intellectu, dummodo velit, nos ex propinquo nostro rure hoc
A cepis-

cepisse commodi. Deus O. M. nostros tueatur conatus,
& dirigat meditationem hanc in sui nominis gloriam!

CAP. I.

§. I.

VT vero ordinis rationem habeamus, interpretatio-
nes, quas dederunt alii, ad tres potissimum Claf-
ses reducere placet. Prima sistit sententiam illo-
rum, qui de solo Davide hoc dictum explicare ausi sunt.
Opinionem eorum exhibet secunda, qui quoad literam
de Davide, mystice vero de Messia hoc oraculum agere
contendunt. Tertia tandem illos recenset interpretes,
qui de Messia tantum, licet diverso modo, hoc, quod ex-
planaturi sumus, interpretantur comma.

§. II.

Ad primam itaque Classē pertinent plerique ex
Judais recentioribus, quippe qui etiam perspicua Scriptu-
ræ S. Oracula, Christi divinitatem adstruentia, deprava-
re haud erubescunt. Fecit id imprimis Raschi, Aben
Esra, R. David Kimchi, R. Lippmannus, in libro, qui
inscribitur Nizzachon, R. Isaac Ben Abraham, in Chif-
suk Emunah, & alii plures ejusdem farinae homines. Hi
enim arbitrantur, Davidem in hæc erupisse verba: *quare
motus concitant populi*, cum Israëlitarum Rex creatus au-
divisset, Gentiles contra ipsum quicquam machinari,
uti a Philistæis factum legimus 2. Sam. V, 17. Sed irrita
fore hæc machinationes, & insultus hostium, ex eo in-
telligi posse, quia ab ipso Jehovah rex constitutus super
Zion

Zion, qui etiam dixerat ad eum: *Tu es filius meus, ego hodie genui te* * h. e. ego hodie te creavi regem; ideo etiam te defendam contra omnes tuos hostes, qui tibi perniciem moliantur, regnumque tuum confirmabo.

* Contendunt nimirum Judæi, Davidem Dei filium dici, propter obedientiam Deo præstitam. Eum autem a Deo fuisse genitum hoc die, quo a Samuele unctus, acceperit *רוח הקודש* Spiritum Sanctitatis, prouti diceretur 1. Sam. XVI, 13. Quare R. David Kimchi in suo Commentario fol. 13. edit. Isnenfis ad verba *אספרה אל חוק* *enunciabo decretum*, scribit: *זהו מאמר רויד שאומר זה הסיפור*

אשים לי לחוק ולמנהג ומה הוא הסיפור כי האמר אלי בני אתה וממנו באה לי המלוכה ורכן אלי ער שום אדם עליה כי הלקחני לבן כמו שאמר לשמואל כי ראיתי בכניו לי מלך כלומר המלך הזה לו הוא ובני הוא ועבדיו הוא ושומע אלו כי כל מי ששומע אלי לעבודתו והאל יקרא בני כמו שהבן שומע אל האב ומזומן לעבודתו וכן בנים אתם לח אלוהיכם אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן ואמר בני אל ה' אני היום ילדתיך היום שנמשח הוא היום שלקחו האל לו לבן כמו שאמר לי מלך ואמר היום ילדתיך כי אותו היום נולדה בו רוח אלוהים כמו שכתוב ותצלח רוח האל דוד מן היום ההוא ומעלה ומהיום ההוא ומעלה אמר שירים ומזמורים ברוח הקודש שנטלרה לו ונאצלה עליו מהאל וכן רוח גבורה נוספה בו מהיום והוא ומעלה וכן צור ילדך שגדל אותך ונתן חכמה בלבך ושכל ביו *מערר הר סיני וגו'* *Hic sermo est Davidis dicentis: hanc narrationem constitui mihi in statutum & consuetudinem. Sed quenam est illa narratio? hæc scilicet, quam Deus dixit ad me: filius meus tu es. Nam ab ipso collatum mihi est imperium, ideo nullus est homo, cui liceat motus excitare propter illud, quandoquidem Deus suscepit me filii loco. Sicuti dixit Samuel: nam prospexi mihi, inter filios ejus, de rege 2. Sam. XVI. 1. Idem est, ac si dixisset: Rex iste meus est, filius meus ac servus meus, qui mihi obtemperat,*

perat. Omnis enim, qui aurem præbet mihi, propter cultum erga Deum, vocabitur filius meus, quemadmodum filius, qui patri obedientiam præstat, & paratus est ad ejus servitium. Hoc sensu dicitur: Vos estis filii Jehovæ Dei vestri. Deut. XIV, 1. it. ego ero suus pater, & ille erit meus filius 2. Samuel. VII, 14. porro Hof. II, 1. filii Dei vivi. Ego hodie genui te, ille dies, quo Deus eum suscepit in filium, quemadmodum supra l. c. dixit, prospexi mihi de rege. Dicit autem, hodie genui te, quia hoc ipso die spiritus Dei cæpit esse in eo, uti scriptum est: & irruit Spiritus Dei in Davidem, ab eo ipso die, & deinceps. Nam statim ab eo tempore & ulterius, composuit cantica & Psalmos, agnatus a spiritu sancto, qui cæpit esse in eo, dum a Deo ipse adesse jussus. Sic etiam spiritus fortitudinis ipsi est collatus, ab eo ipso die, & deinceps. Ita enim habetur Deut. XXXII. 18. rupis, quæ te genuit, oblitus es, h. e. illius, qui te educavit, & dedit sapientiam, in animo tuo, & intellectum, eo tempore, quo stabas ad montem Sinai. conf. etiam Abarbanel in Comment. suo ad 1. Sam. X, 17.

§. III.

Verum enim vero, si omnes & singulas hujus Psalmi dictiones curatius paullo consideramus, tunc deprehendimus, eas a Judæis detorqueri in alienum sensum.

Primo namque contra omnem rationem, & usum scripturæ sacræ, voces עַמִּי populi, & גוֹתֵי nations in uno eodemque commate occurrentes, ad Philistæos restringunt, quasi illi hosce excitaverint tumultus, de quibus loquitur David. Non una gens, his diversis nominibus, in numero multitudinis, significatur, sed plures, & diversæ. conf. Ps. XLIV. 3. Ps. CV, 44.

Secundo, Philistæorum duces nuspiam hoc tempore con-

cunctim dictos fuisse מלכי ארץ *reges terra*, sed סרני
 פלשתים *Satrapas Philistæorum*, usus comprobatur. vid. Jud.
 III. 3. Cap. XVI, 5. 8. 18. 23. 27. &c. Id quod ipse *Kimchius* fate-
 ri cogitur. Is enim in suo Comment. ad Ps. II, 2. scribit:
 קראם מלכים ורוזנים אף על פי שלא ראינו בשום
 מקום שיקראם אלא סרני פלשתים *vocat eos reges, & do-*
minatores, quamvis in nullo scriptura loco deprehendamus, illos
aliter vocari, quam Satrapas Philistæorum. Vt autem suæ in-
 ferviret hypothesi, statim subjicit: הם כנאותם היו
 עצמם מלכים ואינם זאפשר גם כן שניערו
 עמחם מלכים אחרים *Ille ambitionis vi-*
tio moti, sese reputabant reges, quamvis non essent. Etiam fie-
 ri potuit, ut alii reges *Gentilium* cum illis societatem inirent.
 Sed frivolam esse hanc rationem, quisque perspicit. Davidi
 enim nihil fuit causæ, cur Superbiæ Philistæorum accom-
 modaret orationem. Idem Spiritus, a quo agitated fuit Da-
 vid, movit alios scriptores, ut dicerent duces Philistæorum,
 Satrapas. Deinde nusquam legimus, Duces philistæorum tum
 temporis, cum moverent bellum contra Davidem, junxisse
 copias cum aliis regibus, ut falso sibi persuasit *Hugo Grotius*.
 Sed postquam domiti fuerunt Philistæi, etiam prælium iniit
 cum aliis *Gentilium* Regibus David, & suo eos subjecit
 imperio, conf. 2. Sam. VIII, 1. seqq.

Tertio voci ילד *improprîum* affingunt sensum, cum ta-
 men nulla *improprîetatis* nota in textu deprehendatur.
 Deum Patrem non posse ab æterno, modo ineffabili,
 proprie generare filium, per communicationem suæ ef-
 sentia, a Judæis monstrari non potest. Nullam enim
 contradictionem involvit. Cognitum quidem, & per-
 spectum

speculum habemus, radicem ^ל propter aliqualem similitudinem, transferri etiam ad rerum origines, earumque formationem; item ad regenerationem, institutionem &c. vid. Genes. II, 4. Job. XXXVIII, 39. Prov. XXVII, 1. Deut. XXXII, 18. Sed longe dispar est ratio, in omnibus istis locis ubivis enim manifestum improprietatis occurrit indicium. Neque populus Israeliticus dici potest genitus, proprie loquendo; quia non unam constituit personam, quam Deus pater genuit per communicationem suae essentiae. Deinde, ejusmodi proprietates adjudicantur genito in nostro Psalmo, quae satis clare proprie sic dictam, & aeternam loquuntur generationem. Id quod satis superq; evincunt verba hujus Psalmi ultima: ^{אשר כל חוסי בו} *beatissimus est unusquisque, qui fiduciam ponit in eo.* Vox ^{אשר} significat beatitudines, & quoniam pluralis pro singulari positus deprehenditur, auget significationem, atque indicat magnam vel summam beatitudinem. ** Jam vero nemo hominum, summe beatus praedicari potest, qui fiduciam suam ponit in homine fragili. Is enim non semper, in quavis angustia ipsi adesse, eumque reddere potest beatus, sed potius jubemur, omnem spem, omnemque fiduciam nostram, collocare in ipso Deo, qui nos felicissimos prestare potest. Quare Jehovah eum maledictum pronunciat, qui in homine confidit. Jer. XVII, 5. E contrario, Ps. XXXIV, 9. habetur: ^{אשר הובר ידסה בו} *Beatissimus est ille, qui confidit in Jehovah,* & Ps. LXXXIV, 13. ^{אשר אדם בוטח בו} *maxime beatus est is, qui fiduciam ponit in te sc. Jehovah.* Ex hisce locis utrinque collatis, facile est intellectu, veram beatitudinem exprimere integram hanc dictionem. Si igitur summe beatus est is, qui fiduciam
ponit

ponit in Jehova, non idem pronunciari potest de eo, qui confidit in homine nudo. Exinde colligere promptum est, voce בר, *cujus in antecedente commate mentio facta est, non significari Davidem, sed Dei Patris filium, ab aeterno ex sua essentia genitum. Hoc ipsum comprobatur hereditas populorum, possessio totius orbis terrarum, ac potestas confringendi rebelles, vers. 8. & 9. ואתנהגוים נחלתך ואחזקת אפסי ארץ: תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפעים. Postula a me, & dabo populos hereditatem tuam, ac possessionem tuam fines terræ. Quos conquassare poteris virga ferrea, ut vas figulinum facere eos dissilire.* Si totam historiam Davidis perlegimus, nusquam invenimus relatum, eum fuisse possessorem finium terræ, sive totius orbis terrarum, atque heredem gentium. Neque potuit ita consumere hostes, ut ob hanc potestatem omnes & singuli reges terræ, ejus imperio se subicere cogerentur. E contrario, salutem fuga plus simplici vice quarere coactus est. Restringunt quidem plurimi Judæorum, hæc verba ad Moabitas, Syros, Ammonitas &c. quorum mentio fit 2. Sam. VIII. Horum vestigiis insisit etiam Hugo Grotius. Sed quoniam nemini hominum licet verba orationis restringere, quæ Spiritus S. non restringit & quibus non certos ponit significandi limites: ideo illi injurii sunt in scripturam sacram, præconceptionibus opinionibus obcecatis, dum absolute politas voces, צוים gentes, שופטי ארץ fines terræ, מלכים reges, שופטי ארץ judices terræ, supra dictos populos significare, contendunt, de quibus tamen, ne ullum quidem vestigium, in textu deprehenditur. Quare verba hæc, in latiori significatu acci-

acci-

accipienda veniunt, & indicant, populos quosvis, totum orbem terrarum, omnes reges, & iudices terræ. Est itaque hoc loco de imperio ejusmodi sermo, quod ad universum omnino mundum sese extendit. Hoc autem imperio, nunquam potitus est David, neque huic, aut alii cuivis homini, ejusmodi promissum legimus. Quod iterum nobis argumento esse potest, Deum patrem loqui in nostro Psalmo, de filio proprie sic dicto, hoc est, ex essentia sua ab æterno genito, qui Messia nomine venit. Describit etiam tam vetus, quam novum fœdus, Messiam ut regem illum gloriosissimum, & Dominum totius orbis terrarum. ***

* Egrege loquitur in hanc sententiam, *Iacobus Guffetius*, in confutatione libri *Chissuk Emunah*, a R. Isaco scripti, P. II. Cap. LXVIII. p. 420. Nomen, inquit, מלכי reges, non convenit hoc loco, si de philistæis agatur. Quamquam enim *Abimelek* dicitur rex *Gueraris*, & *Akis* rex *Gathæ*; atamen *Philistæorum* principes collective non dicuntur, מלכי, sed סרסדי hoc est juxta LXX. Interpretes ἀρχοντες, & στρατάρχαι. Non illi ergo hic designantur. Junge nunc illa nomina, & finge aliquem alta voce crepare reges, reges terræ, idque post populos & gentes; & nihil dignum tanto biatu proferre, nisi philistæos, eorumque principes. Nonne fiet illud ridiculus? habetur quidem Jer. XXV, 20. כל מלכי ארץ פלשתיים omnes reges terræ, philistæorum. Sed α) quisque intelligit, h. l. voces מלכי ארץ, reges terræ, restringi per nomen, quod sequitur proprium. In nostro autem Psalmo, absolute dicitur: *sistunt se reges terræ*. β) Non loquitur propheta de regibus philistæorum, qui uno eodemque tempore summæ rerum præerant; sed de illis, qui successive, diversis temporibus, imperium tenebunt. Sic dicitur vers. 22. omnes reges Tyri, omnes reges Sidon &c. Atqui, neque Tyrus, neque Sidon, habuit plures reges simul. Novimus enim quod fuerint duæ urbes, commerciis celebres. γ) Posito, tum temporis phili-

philistæos habuisse plures reges, de quo vaticinatur propheta; exinde tamen non consequitur, eandem imperii fuisse rationem tempore Davidis.

** Emphasin hujus vocis exprimere voluit R. D. Kimchi, qui in Comment. ad Psalm. I, 1. scribit: מלת אשרי היא לעולם כלשון רבים וזה הטעם כי לא ואשרי האדם בטובה אחת שתמצא בו או בהצלחה אחת שתזדמן לו אלא בטובות רבות שימצאו *Vox Aschre semper est pluralis numeri, cujus hæc est ratio, quia nullum beatum predicare solent hominem, propter unum aliquod bonum, quod in illo deprehenditur, aut propter unam felicitatem, quæ ipsi obtigit, sed ob multa bona, quæ in illo deprehendunt, dicunt de eo, אשרי illi sunt beatitudines.* Sed eam non prorsus assecutus est. Pluralis enim pro singulari positus, magnitudinem rei & excellentiam exprimit. conf. Sal. Glassius Phil. S. L. III. Tr. I. p. m. 619. ubi id ipsum pluribus probatum dat exemplis Et Vener. Dn. D. Danzii Interpr. §. 37. Quem sensum etiam supeditat Psalmi argumentum, quippe in quo vera beatitudo describitur, atque docetur, qua ratione unusquisque eam consequi possit.

*** Huic tam late patens imperium attribuitur Psal. LXXII, Zach. IX. 9. seqq.

§. IV.

Hæc & ejusmodi plura, dubio procul, moverunt Judæos veteres, qui sapientes dicuntur, ut nostri Psalmi comma 7. 8. & 9. de Messia filio Davidis, exponerent. Sic enim scriptum legimus in Tr. Talm. Succa C. V. fol. 52. a lin. 15. תר משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו אומר לו הבה שאל ממני דבר ואתן לך שנאמר אספדה אל חק יי אמר אלי בני אתה אני היום וילדותיך שאל ממני ואחנה גיור נחלתך וכיון שראוה משיח בן יוסף שנהרג אומר לפננו רבונו של עולם איני מבקש ממך אלא חיית אומר

לו חיים עד שלא אמרת כבר נתנבא עליך דוד אבך
 שנאמר חיים שאל רממ נתת לו וגו' Docuerunt docto-
 res nostri, Deum illum sanctum benedictum dixisse Messia,
 Davidis filio, qui celeriter se revelet in diebus nostris! Pete
 a me quicquam, & dabo tibi illud. Nam (Ps. II. 7.) dicitur:
 enunciabo decretum, Jehovah dixit ad me, Tu es filius me-
 us, ego hodie genuite. Pete a me, & dabo gentes possessio-
 nem tuam. Quum enim videret Messias, filium Josephi
 fuisse trucidatum, dixit coram eo: Domine mundi, ego ni-
 hil nisi vitam abs te peto, cui respondit, vitam? antequam
 dixisti, jam dudum vaticinatus est de te, pater tuus David,
 dicitur enim (Ps. XXI, 5.) vitam petiit a te, quam ipsi de-
 disti &c. Hinc etiam R. D. Kimchi ingenue fatetur,
 circa finem suæ commentationis ad nostrum Psalmum,
 sensum ejus planum & perspicuum esse, si de Messia ex-
 ponatur, verbis quæ sequuntur: ויש מפרשים זה המזמור על
 גוג ומגוג ומשיח הוא מלך המשיח וכן פירשו רבותינו זכרונם
 sunt qui hunc Psalmum interpretantur de Gog & Magog, simul atque de Messia,
 qui est Rex Messias. Hac ratione etiam interpretati sunt Do-
 ctiores nostri, pia memoria. Secundum hanc interpreta-
 tionem etiam planus est sensus. Verum enim vero, quam-
 vis ille Judæus veritatis lumine tactus: tamen magis
 amans tenebrarum, quam lucis, statim subjicit:
 אכל הקרוב הוא כי אמרו דוד על עצמו כמו שפרשנו Sed
 veritati prope accedit is, qui dicit, Davidem in hoc Psalmo
 loqui de se ipso, uti exposuimus. Quin immo, ipse Aben
 Ezra in suo Commentario ad Ps. II, 2, asserit, verba: si-
 stunt se reges terre, planiora esse, si de Messia accipian-
 tur,

tur, quam de Davide. Sed quæ causa est, cur latebras
quærant hi versipelles? Hanc prodit *R. Salomo*, in
suo Commentario ad h. l. cui hæc excidebant verba:
רבותינו דרשו את הענין על מלך המשיח ולפי משמען
והתשובה המינים נכון לפותרו על דרך עצמו
Doctores nostri exposuerunt hujus Psalmi argumentum de rege Messia, sed ju-
xta sensum litteralem & NB. *propter responsionem hæreticis*
*reddendam, convenit illud interpretari de ipso Davide.**

* Egregia scilicet, est illa confessio *R. Salomonis*, qua suam vafri-
ciem omnium exponit oculis. Non quidem leguntur hæc verba
והתשובה המינים *ut hæreticis responderi possit*, in Bibliis Buxtorf-
ianis, sed detruncata sunt: deprehenduntur tamen, in Bibliis illis rab-
binicis, quæ Venetiis, anno C. 1525, imprimenda curavit *Daniel*
Bombergius. Hæc nobis conferre licuit in Bibliotheca publica A-
cademiæ Jenensis. In Editione tertia, quæ ibidem impressa, anno
C. 1547. eadem haberi verba, testatur *B. Ioh. Phil. Storr*, in libro,
qui inscribitur: *anima Iudaismi jugulata* p. 65. Tandem etiam
Celeberrimus, dum viveret, *Eduardus Pocokius*, in notis Misc. ad
Portam Moïsis C. VIII. scribit: *hæc ipsa verba deprehendi, in duo-*
bus codicibus Oxoniensibus MStis perantiquis. Ideo nullum est du-
bium, quin incuria *Ioh. Buxtorfi* factum, quare hæc verba omitte-
rentur in sua Editione Bibliorum.

§. V.

Hac ratione nobis ipsi testimonium perhibent Ju-
dæi, quam turpiter reliquerint vestigia Majorum, ut sal-
tem Christianis respondere possent. Vbi autem exposi-
tiones Talmudistarum, suis erroribus & præjudicatis opi-
nionibus patrocinantur, ibi eas pertinaciter defendunt,
& vehementissime invehuntur in illos, qui hæc dese-
runt.

B 2

runt.

runt: Neque illis a sententiis Majorum recedere licet. Docent enim in *Tr. Berachotb fol. 5. a.* ab ipso Deo O. M. hæc omnia Mofi tradita fuisse, in monte Sinai. Quapropter etiam *R. Bechai* in libro *Cad hakkemach fol. 77.* tradit legem scriptam non posse explicari, nisi per legem oralem. *

* Quod porro fabulantur Judæi, de origine & autoritate Talmudis, congestit *Ioh. Andr. Eisenmenger*, in *Judæismo detecto* P. I. C. VIII. pag. 299. seqq. *Ioh. Buxtorfius* in recensione operis Talmud. quæ Abbreviaturis Ebr. annexa deprehenditur, p. m. 237.

C A P. II.

§. I.

AD alteram classẽ quod attinet, merito Judæos excipiunt illi, qui præclarum hocce de Messia vaticinium, sensu litterali, immediato & historico, itidem de Davide, sed mystico saltem de Messia, intelligendum esse contendunt. Vt autem mentem illorum penitus paullo inspiciamus, qua ratione illi ipsi sententiam suam exponant defendantque, fusius recenseamus, necesse est.

§. II.

Dicunt nimirum illi primo, quod extra omnem controversiam sit positum, Davidem præ ceteris singularem & præcipuum Messia fuisse typum: adeoque nullum esse dubium, quin per illius regnum egregie prorsus adumbratum fuerit regnum Messia gloriosum; præsertim cum sacra id ipsum satis superque monstrent paginae.

gina. Deinde asserunt, ubicunque de futuro Messia regno, Davidem vaticinatum esse Scriptores N. T. perhibeant, historiaque regni Davidici manifestam quandam convenientiam ostendat, ibi de utroque regno, Davidis scilicet, sensu proprio, Messia vero, sensu mystico, verba illa esse intelligenda. Tandem cum hic ipse Psalmus, admirabilem quandam harmoniam & convenientiam inter regnum Davidis & Messia nobis ob oculos ponat, in illius expositione huc respiciendum esse sibi persuadent. *

* Adoptarunt hanc sententiam, nullo non tempore, viri tam Pontificios inter, quam Reformatos, longe praestantissimi. Inprimis hoc fecit *Isidorus Clarius*, *Cornelius Iansenius*, *Guilielmus Estius*, *Sim. de Muis*, *Pellicanus*, *Calvinus*, *Pareus*, *Musculus* aliique plures. Ipse quoque magnus *Bochartus* non dubitavit hanc sententiam calculo suo comprobare, quando in Epistola ad Morleyum, quam legere licet T. I. opp. pag. 966. scribit: *litteralem Ps. sensum ad Davidem refero cum Musculo*, & aliis magni nominis interpretibus, conf. etiam *Allixius* in *seinen vernünftigen Betrachtungen* P. II. p. 74. Paullo liberius de hoc ipso loco sentit *Isaacus Vossius*, in *Dissert. de Translatione LXX. Interpr. C. XXI. p. 64. seqq.* cujus haec sunt verba: *De prophetia, quod inquit, ne id quidem satis constat, cum non constet, utrum haec verba ad Christum Dominum sint referenda. In toto Psalmo nihil occurrit, quod non de Davide videatur intelligendum. Hac in parte Iudaei adstipulantur complures Christianis, qui etiam illa verba: ego hodie genui te, de uno Davide recens unelo accipienda esse censent: attamen si quis cum Iustino, & antiquis Patribus, haec non tantum de Davide, sed excellentiori sensu, de Christo accipienda esse existimet, non refragabor. Recentissime hanc quoque hypothesin defendit *Ioh. Massonius*, in *Dissert. critica, super Ps. CX. ubi etiam Psalmum nostrum litteraliter de Davide explicare ausus est, conf. Histoire Critique, de la Republique des lettres, tant ancienne que Moderne,**

derne, T. I. art. III. Sed utrumque Psalmum, contra temerarii hujus critici detorsiones defendit, summe Rev. Dn. D. *Sal. Deulingius* Obf. SS. P. III. pag. 109. & 114.

§. III.

Quamvis non mala mente *impulsos fuisse hosce viros, lubentissime concedamus: Infelici tamen omine divinitatis Christi hostibus ** hac ipsa sua sententia, exemplum prævisse, non sine ratione alii judicarunt.

* Injurii sane essemus in viros istos, & famam illorum non sine turpissima quadam ratione, læderemus, si illos in gratiam impugnantium Christi divinitatem hanc sententiam suscepisse, diceremus. Quandoquidem contrarium ex ipsis illorum scriptis patet. Passim tamen dicunt, nihil veritati officere, si quæ de Christo sunt in N. T. citata, ad literam dicantur primo competere alicui, qui figuram & typum Christi gesserit &c. conf. *Rivet* T. II. opp. ad h. l. it. *Clarius* ad h. l. cujus verba legere licet apud Crit. Angl.

** Quia tantum errorum suorum præsidium in hac sententiaprehendebant divinitatis Christi hostes, eam ambabus, utajunt, arripiebant manibus. Hinc *Crellius* in Comment. suo in Epist. ad Ebr. c. 1. §. scribit: *Quid his verbis significetur, cum ad Christum referantur mystice, ex eorum sensu litterali ad Davidem spectante, facile colligi potest.* In hanc quoque sententiam loquitur *Georg. Enjedinus*, in explicatione locorum V. & N. T. &, qui easdem cum illis tibias inflat, *Hugo Grotius* ad h. l. merito id propter castigatus a *B. Calovio*, in Bibl. illustr. nec non *Ioh. Clericus* in Epistolis Theologicis, sub nomine *Liberii* de Sancto amore, editis, Epist. XI. p. 307. seqq. ubi ex modo loquendi gentilium, vult adstruere, qua ratione cum Rex David, tum Christus ex Deo natus, dici possit. Sed erudite non minus & solide confutatus est, a Magnifico atque excellentissimo Domino *Ernest. Sal. Cypriano*, in suis, ad hæc Epistolas, animadversionibus.

§. IV.

§. IV.

Sed, si dicendum, quod res est, ultro concedimus, Davidem ejusque regnum adumbrasse Personam Messia, licet non in omnibus, attamen in quibusdam circumstantiis. Nec inficias ire possumus, sensum mysticum toties respiciendum esse, quoties ex certis indiciis constat, Spiritum S. hunc intendisse. Hoc in casu habet etiam vim probandi, & cum sensu litterali coincidit, quin est ipse sensus litteralis. Sed hoc negamus, & pernegamus, nostrum Psalmum, sensu litterali, agere de Davide, sensu autem mystico, de Messia. Sunt quidem nonnulla verba, quæ de Davide dici possunt: sed hæc non sufficiunt, dum plurima repugnant. Erat unctus Jehovæ David, qui regno ejus insurgebant contra voluntatem divinam, etiam contra Jehova motus concitabant. At illi stilum Scripturæ corrumpunt, qui reliqua Davidi convenire arbitrantur. Non enim ille ex substantia Dei Patris ab æterno erat genitus, neque totus terrarum orbis suo imperio fuit subjectus, neque rebelles confringere poterat, ut vas figulium, nec denique in illo ponenda erat fiducia, uti pluribus in anteced. Cap. §. 4. demonstratum dedimus contra Judæos. Argute quidem philosophatur *Job. Calvinus*, in suo Commentario ad nostrum Psalmum, quando illius verba secundum litteram ad Davidem referre laborat. Sed omnino facit intelligendo, ut non intelligat, quæ sit mens Spiritus Sancti. Aliquando in genere dicta, plus justo restringit, & aperte vim infert orationi; aliquando ipse fatetur verba non convenire Davidi, Is enim ad vers. 8. ita commentatur: *quoniam*

quam scimus, Davidem præclaris victoriis potitum late regnasse, ut multe gentes illi tributaria fuerint, minime tamen completum in eo fuit, quod hic dicitur. Nam si cum aliis monarchis ejus regnum conferas, satis angustis finibus inclusum fuit. Ideo, ne frustra, atque etiam absurde vaticinium hoc, de immensa regni amplitudine editum fuerit, ad Christum venire necesse est, qui solus sibi mundum subegit, & suo imperio terras omnes & populos complexus est. Sic cine ratiocinans Calvine? bene, cur non reliqua perspexisti magis stringentia? Certe præjudicatis opinionibus obcæcatus, in hasce præceptis datus fuisti tenebras. Is sensus litteræ, litteralis esse non potest, qui absurditatem quandam involvit, si secundum litteram spectatur, quare in expositione hujus Psalmi, de Davide neutiquam cogitare debemus. Christus est, cujus imperio totus subjacet orbis, qui tanta potentia instructus, ut etiam invitis, & reluctantibus imperet, qui omnes a summo usque ad infimum, humiliare potest, quem cultu divino prosequi debemus, in quo omnis nostra collocanda est fiducia, qui omnis felicitatis fons & origo, sine quo nemo vere beatus esse potest. Præclare & erudite in hanc rem sentit Celeberrimus Guilielmus Surenbusius, in libro, qui inscribitur, Βίβλος καταλλαγῆς, pag. 406. verbis, quæ sequuntur: *Et si enim David aliquam vite sue similitudinem cum Christo habuerit, tamen id plenitudini sententiæ non satisfacit, nec propter tenues quasdam lineas, quæ in typo seruntur, semper prophetiæ ad typum trabende sunt; præsertim ejusmodi in locis, in quibus nulla typi mentio facta est, sed Christi, a typo longe diversi. Concludimus ergo. Psalmum secundum, ita a Spiritu S. dictatum fuisse, ut is*
Messia

Messie Domini, sive Christo illius, proprie competat, quoniam in ipso occurrunt phrascologia, quæ Davidi nequaquam, sed soli Christo, competere possunt.

§. V.

Tandem huic expositioni adstipulantur, primitivæ Ecclesiæ discipuli, Act. IV, 25. seqq. ibi aperte confitentur, Deum ore Davidis prædixisse, tam Romanos, quam Judæos sese Christo opposituros esse. Id quod etiam factum legimus Matth. XXVI, Luc. XXIII. Nec est, quod excipias, hunc sensum promanasse ex applicatione quadam mystica, sensum namque mysticum non habere locum, in nostro Psalmo, jam supra monstravimus. Deinde asserunt, Davidem vaticinatum esse ex suggestionem divinam, non de se ipso, sed de Christo, sensu proprio, cujus vaticinii complementum ostendunt. Tandem suffragatur Paulus, in Epist. ad Ebr. I, 5. ubi Divinitatem Christi ex nostro commate evincit atque demonstrat, eum præstantiorem esse Angelis, quippe qui saltem sint filii Dei improprie sic dicti, Christum autem esse filium Dei proprie talem, ex essentia Patris ab æterno genitum, quare etiam præstantiorem hæreditatem ipsi obtigisse, docet. Sobrie & erudite B. Abrahamus Calovius ad h. l. in Bibl. Illust. scribit: *Christus non supra omnes filius Dei dicitur, sed est μονογενής unigenitus Dei filius, non unus e pluribus filiis, supra quos emineat, sed uni- & soli genitus, & unicus Dei filius per naturam, quum alii filii Dei tantum sint per gratiam, unicus per generationem ex essentia Patris, quod nulli aliorum convenit. Ideoque μονογεῖος dicitur Dei filius. Et nulli Angelorum dictum esse observat*

C

Apo-

Apostolus: filius meus tu es, scilicet sensu proprio. Quamquam enim Angeli etiam filii Dei dicantur, id tamen fit, non sensu proprio, sed metaphorico, quia solum per similitudinem cum Deo, ratione sapientia, sanctitatis, & potestatis filii Dei dicuntur. Christus autem filius Dei proprie dictus, & proprius est, Deo Patri ὁμοούσιος ejusdem cum ipso essentia Rom. VIII, 32. Job. V, 10. Cap. X, 30. sensu ergo Psaltis non est filius e multis, sed filius unicus, filiatione toto genere diversa ab angelorum υἱότητι. Certe, si verba Apostoli non hoc sensu capiuntur, argumentationi illius nulla inest vis, & robur. Fallunt itaque, & falluntur, qui geminum nostri commatis sibi imaginantur sensum, h. e. qui sensu mystico Oraculum Christo, Davidi vero sensu proprio, convenire comminiscuntur.

CAP. III.

§. I.

Rectius itaque illi sentiunt, qui non modo orationis vi atque robore convicti, sed autoritate inprimis ipsius Spiritus Sancti, optimi Scripturae Sacrae interpretis, impulsu, totum huncce Psalmum de Christo Salvatore nostro *sensu litterali exponunt, atque in specie, aeternam filii Dei generationem, ex essentia Patris, argumentando, vi hujus oraculi, planam faciunt.

* Optime itaque B. noster Lutherus T. IV. Jenensi ad h. l. scribit: *Hanc Psalmi hujus sententiam de Christo Θεανθρώπου, retineamus firmiter. Quid enim de tantis rebus nos miseri vel cogitare*

zare possumus, postquam a verbis discefferimus. Notatu quoque dignissima sunt verba Ioh. Brentii, Summi illius Theologi. qui ad h. l. bene & pie monet: *Quum habeamus Apostolica testimonia, qua sunt fundamentum Ecclesiae, quod hic Psalmus intelligendus sit de Christo filio Dei, ne Angelus quidem, nedum impius Rabbini, qui diversum doceat, audiendus erit.*

§. II.

Quamvis vero in eo ad unum omnes consentiant interpretes, quorum jam facimus mentionem, de Christo scilicet Θεου Γεννητός, æterno Dei filio, proprio & unico illustre hocce dictum esse intelligendum: non una tamen, eademque ratione, ab omnibus id ipsum explicatum, & ad Christum adplicatum fuisse, deprehendimus.

§. III.

Sunt, qui verba hujus Oraculi de Christo, Dei filio, ita exponunt, ut æternam illius generationem ex essentia Patris, non tantum ex verbo $\gamma\eta$ proprie accepto, sed etiam ex voce $\omega\gamma\epsilon\gamma\epsilon\tau\omicron$, demonstrandam esse existiment, quia eternitas, tanquam perpetuum quoddam præsens, seu hodie consideranda veniat. *

* Ita cum multis Veteris Ecclesiæ Patribus, Tertulliano nimirum, Hieronymo, Augustino, Cassiodoro, aliisque, haud pauci interpretum, tam Nostratum, quam Reformatorum, atque Pontificiorum, nullo non tempore, hoc dictum interpretati fuere.

§. VI.

Alii vero, æternam Salvatoris nostri optimi generationem

C. 2

tionem firma pariter fide tenentes, de Christo, filio Dei proprio, ac unigenito, hoc ipsum dictum quidem intelligunt, ita tamen, ut priora saltem hujus commatis verba, *בני אתה* *filius meus tu es*, proprie accipiant; posteriora vero *אני היום ילדתיך* *ego hodie genui te*, improprie, de filii Dei unigeniti manifestatione, ac declaratione in plenitudine temporis sc. N. T. facta, intelligenda esse arbitrentur. Ad quodnam vero tempus illud *היום* præcise referri debeat, non inter omnes convenit. Sunt, qui in latiori & generali significatione, hanc vocem sumentes, ad quamcunque * Jesu Christi filii Dei declarationem, in tempore factam, verba illa extendunt. Alii vero, quibus strictior magis arridet vocis significatio, speciale quoddam tempus, vel diem, quo solemniiori quodam modo ista declaratio facta fuerit, designari opinantur. Aut etiam vocem *היום* ad incarnationis, & nativitatis Christi diem; ** aut ad inaugurationem publicam, solemni quadam ratione in Baptismo factam; *** aut potissimum ad gloriosæ Christi resurrectionis tempus **** referunt.

* Hac ratione haud ita pridem hoc dictum explicavit, *Gerhardus Outhovius*, Theologus, apud Reformatos, insignis, cujus observationes ad h. l. Bibl. Brem. Classi II. Fasc. IV. insertas, legere licet. Multis rationibus suam sententiam, Vir clarissimus, propugnare laborat. Imprimis autem hoc probatum dare vult, generalem verbi *ילד* significationem esse, *producere, in lucem edere*. Hinc etiam, *fieri, manifestare, demonstrare, palam facere*, in scripturis haud raro significare, contendit. Pari ratione, omnem quoque declarationem & manifestationem Messiae in tempore factam, verba hujus Psalmi indicare, existimant, *Iac. Perizonius, Ioh. D' Outreinius & Frid.*

Frid. Ad. Lampe. viri inter Reformatos itidem longe celeberrimi. conf. Bibl. Brem. Cl. II. Fasc. V. pag. 894. 897. 910. Similiter & *Petrus van Hæcke*, V. D. M. apud Batavos, in Comment. suo analyt. in Ep. ad Ebr. c. I. 5. non absurdum esse, inquit, si τὸ hodie referatur ad tempus aliquod, & intelligatur hodierna demonstratio æternæ generationis v. g. in baptismo, glorificatione, resurrectione &c.

** Calcule jam olim suo, Patres nonnulli, hanc sententiam comprobarunt. Id quod inprimis *Theodoret*, & *Cyrilli Alexandrini*, verbis confirmat *Gatakerus*, Cinni L. I. C. V. conf. etiam supra jam laudatus *Outhovius* l. c. pag. 667. & 653. ubi *Gregorii Nysseni*, *Oecumenii* & *Appollinarii* *Metaphrastæ* testimoniis, id ipsum confirmat. Consentit etiam *Theophilactus*, qui in explicationibus suis, in Act. Apostol. pag. 123. edit. *Laur. Sifani* ita scribit: ταῦτα τῇ ἐνανθρωπήσει τὰ χρεῖσθαι σκόπει δὴ πρὸς τὰ ῥήματα, ἡτίς χρονικὴν εἶχε τὴν ἐπιφοίτησιν, τὸ γὰρ σήμερον καὶ αὐριον ἡμερῶν ἐστὶ παραστατικά. ἀχρόνως γὰρ παρὰ τὰ πατέρες, ὡς καὶ παῖδες αἰρετικῶν ὁμολογῶσι, τίκεται. Hæc verba nimirum incarnationi Christi attribue, qui incarnatus, temporalem habuit adventum. Nam hodie & cras, dierum continent significationem, nam absque tempore a Patre genitus est &c. Hos secuti sunt, *Beda* tam in Comment. ad Psalm. T. VIII. Opp. p. 321. quam ad Act. Apost. C. XIII. *Franc. Iunius* *Parallelorum* L. I. pag. 186. & 260. & *Gatakerus* l. c. & alii plures.

*** Ita jam olim ex veteribus *Methodium*, Episcopum Tyri, qui tempore *Diocletiani*, circa finem *Seculi III.* floruit, hunc locum intellexisse, laudatus *Outhovius* l. c. pag. 667. observavit. Nec aliter sentite videtur *Lactantius*, de vera Sapientia, p. m. 454. Similiter quoque nonnulli ex illis, qui mystice quidem hunc Psalmum de Christo exponunt, in adplicatione tamen mystica τὸ ἵδιον ad eundem temporis articulum referunt, quo Christus, circa baptismum a Deo Patre cœlitus, tanquam filius Dei, proclamatus fuit;

ceū ex *Isidoro Clario, Pellicano, Aret. Felino*, aliisque adparet. Ex primis Ecclesiæ nostræ Doctoribus, hanc sententiam amplexus est, *Martinus Bucerus*, qui ad h. l. ita scribit: *Sunt, qui de æterna verbi Dei generatione hunc locum intelligunt, quorum nolo auctoritatem imminuere, quanquam malim cum de præclara illa Servatoris nostri in regnum celorum inauguratione, facta, cum a Iohanne baptizaretur, intelligere.*

**** Cum hoc illud ipsum tempus sit, quo eminentissima quadam ratione, gloria filii Dei unigeniti conspicua facta fuit, haud sane paucos hæc sententia habuit patronos. Ex patribus ea omnium maxime arrisit *Hilario*, in Comment suo ad h. l. T. II. opp. p. 455. edit. Froben. quod enim, inquit, in Psalmo est, *filius meus tu es, ego hodie genui te*, non ad virginis partum, neque ad lavacri generationem, sed ad primogenitum ex mortuis pertinere, apostolica auctoritas est, & paullo post: *Vox ergo Dei Patris secundum Apostolum in die resurrectionis extitit.* Hunc secuti postmodum sunt alii plures, *Franc. Vatablus*, cuius verba in Crit. Anglic. ad h. l. exhibentur, *Erasmus* in Paraphrasi sua in hunc Psalmum, Tom. V. opp. *Camero*, citante *Walæo* in Comment. ad Aët. XIII, 13. *Rivet* ad h. l. T. II. Opp. *Ioh. Coccejus*, in observat. suis de distinctiori significatione selectarum vocum Linguae Ebr. quas Lexico ipsius adjunxit *Ioh. Henr. Majus* pag. 182. ad vocem *בן*. *Iac. Cappel* in Observat. in Epist. ad Ebr. T. V. Crit. Anglic. insertis. Ex nostræ Ecclesiæ Doctoribus huc omnino pertinet, *Ioh. Bugenhagen*, Theologus quondam tempore Lutheri Wittenbergenfis plane insignis, cuius verba ad h. l. ex Commentario suo in Psalmos, edit. Basil. A. 1535. huc apponere liceat. *Sic solemus*, inquit, *post Augustinum* (Oraculum sc. hocce, *filius meus es tu, ego hodie genui te*) interpretari, ut intelligatur hoc de Christi divinitate & æterna a Patre generatione, dicentes, *Hodie semper esse apud Deum, non præteritum, nec futurum. Sed non video, qui conveniat, quod sic præmittitur, Dominus dixit ad me, periculum hic fuerit, ne verbo genitum Patris filium, sic interpretando, dicamus.* Deinde quod

quod Hodie adverbium sic exponimus, est præter consuetudinem Scripturæ & argutum magis videtur, quam theologicum, licet sententia vera sit. Et paullo post: Ad illud Hodie, quod est tempus revelatæ salutis, post Christi glorificationem, hic totus Psalmus respicit, & Paulus hæc interpretatur de Christi resurrectione Act. XIII. Tunc confirmatum est Christi regnum & vidit Pater Filium in suo residere solio, quando jam ad immortalitatem Deo per verbum Dei regeneratus est, accepta potestate, in celo & in terra, Matth. ult. Ad hanc sententiam, quid aliud est, quod dicitur: Dominus dixit ad me, quam quod Christus est verbo, & potentia Patris resuscitatus & immortalis jam vereque Dei filius factus? & quæ reliqua.

§. V.

Sed, si dicere fas est, quid habendum sit, de hisce jam enumeratis sententiis, fatemur quidem, singulas ita esse comparatas, ut, salva Scripturæ analogia, & veritate sanorum verborum, quam quis velit, ex illis seligere possit. Interea tamen minime dissimulare possumus, tam communiorem, quam alteram expositionem, non omnibus plane dubiis & difficultatibus esse destitutam. In priori id magis placet, quod propriæ vocis יהוה significationi inhæreant hujus sententiæ Patroni: sed displicet, quod voci יהוה affingant significatum, quem vi propriæ significationis prorsus respuit. In posteriori contra, propriam vocis יהוה significationem retinuerunt: at verbo יהוה attribuerunt improprium sensum. A propria autem significatione non recedendum esse, donec nos cogat necessitas, inter omnes constat.

§. VI.

Jam diu est, cum hæc difficultates animadvertent,

rent, viri quidam ex Nostratibus Theologis eruditissimi. Quare subinde in hisce tollendis valde occupati fuerunt, Duplici potissimum ratione hoc fieri posse, existimabant. Vna est, qua consultius esse putabant, ut non modo verbi ילד, sed & ipsius vocis היום propria & usitata retineatur significatio. Ne vero æternæ generationi obstare videretur vox היום, hanc idem significare dicebant, ac *בהיות היום* *antequam dies esse cœpit*, vel *מיום* *ante diem*, uti Jes. XLIII. 13. Quare sibi hunc concipiebant sensum: *antequam dies erat, jam genueram te*. Hoc modo omnem difficultatem evanescere, jam olim judicavit. B. Seb. Schmidius, cum in analysi & resolutione brevi Psalmorum de Messia, tum præcipue in Commentario suo in Epist. ad Ebr. C. I, 5. Quem deinceps & alii secuti sunt.

§. VII.

Altera est, qua viri quidam eruditi æternam filii Dei generationem, vi vocis היום monstraturi, statuunt ה articuli distributive sumendum esse. Hac ratione, היום idem significaret ac *quolibet die, quotidie, quocunque tempore*. Cujus intuitu transferunt nostrum comma: *ego quolibet die vel tempore gigno te*. Cum enim filii Dei generatio sit actus Dei internus, adeoque continuus, perpetuus atque æternus, ad istam perpetuitatem denotandam, vocem היום usurpari arbitrantur, ne præteriisse, adeoque finem habuisse generationem, adversarii cavillentur. Ne vero eandem imperfectam esse dicant, ac si id, quod producit, nondum esset absolutum, id propter verbum præteriti, temporis, ad perfectionem designandam, adhiberi, credunt.

§. XIII.

§. VIII.

Quamvis hæc non omni destituantur specie, & erudita sint, quæ viri isti celeberrimi ad expositionem vocis היום protulerunt in medium, non tamen omnem rem conficiunt. Adsunt enim difficultates, quæ etiam hæc premunt sententiâs.

§. IX.

Ad priorem igitur quod attinet interpretationem, hujus defensores ellipticam dicendi rationem prorsus inusitatam sibi fingunt, quando contendunt, היום dici in nostro, quod exponimus, commate, pro כהיות היום *antequam erat tempus*. Frequens est ellipsis verbi substantivi, sed absque præpositione, quæ totius propositionis sensum immutare potest. Ipse B. Sebast. Schmidius in Comment. suo in Epist. ad Hebr. suam opinionem nullo idoneo firmare potuit exemplo. Quæ profert circa vocem מיום, quæ habetur Es. XLIII, 13. prorsus aliena sunt. Ibi enim sensus est: *etiam ante diem ego eram*. Nec opus habemus verbo substantivo in hac dictione, nisi quis illud expositionis causa interserere velit. Est etiam longe diversa ratio vocis מיום, & היום. Illa enim præpositionem præmissam habet, quæ significat ante, hæc vero absque eadem apparet, a qua tamen totus dependet sensus. Huic explicationi etiam repugnat vox σήμερον, quæ nusquam significat ante diem, sive antequam erat tempus. Nec ulla ratione probari potest, LXX, quos dicunt, interpretes, de hac voce ejusmodi sibi formasse conceptum.

D

§. X.

§. X.

Majorem præ se fert speciem sententia posterior, ubi transfertur vox היום, *quolibet die vel tempore*. At enim sunt etiam in hac translatione nonnulla, quæ nos impediunt, quo minus ei prorsus inharere possimus. Primo usus docet, dictionem היום constanter significare segmentum quoddam temporis, sive ejus partem vel majorem vel minorem. Id quod infrapluribus demonstratum dabimus. Tempus autem involvit successionem. Quare tempus de propria & æterna filii Dei generatione dici nequit, quia illa terminatur in essentia divina. Jam vero, quoniam Deus est infinitus; ideo quæ in Deo sunt, in illo, unico actu sint necesse est. Id propter in Deo nulla datur successio; consequenter nec ulla temporis differentia: quia illa indicat successionem. Quapropter nos non dicere possumus, Deum patrem revera quolibet die, vel tempore filium gignere, aut היום proprie significare æternitatem. Quandoquidem hæc sibi invicem contradicunt. Præclare B. Sebast. Schmidius in Comment. Epist. ad Ebr. sentit: *Si cui isthæc placent de æternitate, cui omnia præsentia, per nos licebit. Nobis autem nimis videntur subtilia, si verum fatendum sit. Nam neque alias in Scriptura bodie, neque dies, neque hic dies aut simile quid æternitatem notat.* Secundo, neque huc referre convenit ea, quæ nostro concipiendi modo dicta deprehendimus in Sacris. Hoc ultro concedimus non posse a nobis æternitatem alia ratione concipi, nisi per durationem continuam, quæ admittit præteritum, præsens & futurum. Quapropter Johanni Apoc. I. v. 4. 8. C. IV, 8. C. II.

C. II. 17. Deus dicitur ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ἐσόμενος sive ἐρχόμενος. Etiam alibi Deo adscribuntur anni, veldies, confer. Pl. CII. 25. 28. Job. XXXVI, 26. Dan. VII, 13. sed omnes istæ, & ejusmodi loquendi rationes ad hominum conceptum sunt accommodatæ. In nostro autem loco, Deus pater loquitur cum filio suo unigenito & coessentiali, qui uno actu concipit omnia. Quare non opus habuit Deus pater descriptione aternitatis, quæ sapit imbecillitatem humanam. In hanc sententiam loquitur B. noster Lutherus T. IV. Opp. Jen. lat. f. 750. *Non enim nobiscum loquitur Deus, sed cum illo, qui est extra tempus apud Deum. Nos habemus ista temporum discrimina, ut aliud sit hodie, aliud beri, aliud cras. Hanc differentiam nescit aternitas. Nec est, quare dicas, filium Dei, dictum Patris sui enunciasse propter homines, atque hanc ob causam mutasse stilum ut eo melius percipere possent oraculum.* Nam α) extra omnem dubitationis aleam positum est, Deum Patrem hoc suum decretum filio suo significasse, sine verborum anfractu, aut circumscriptione minus necessaria, sed θεοπεπώς, nude, & proprie, uti revera erat. Nec β) filius in revelatione hujus oraculi opus habuit quicquam immutare, aut uti dicendi genere improprio. Licet enim homines non intelligant modum generationis filii Dei ex essentia Patris, non tamen ignorant verba, quibus proprie significatur. Tertio, præteritum, quod in nostro habetur textu, non commode exprimere potest præsens in actu continuo, uti ebræi idiomatis periti facile agnoscunt. Quapropter si continuum præsens voluisset indicare suis verbis scriptor sacer, certe perspicua quadam ratione id ipsum significasset. Quarto in expositione nostri Oraculi,

D 2

ipsum

ipsum Spiritum S. argumentando ducem sequamur, necesse est. Is enim optimus est verborum suorum interpres. Quare subinde ad loca N. T. ubi hoc dictum in nexu orationis habetur, respicere debemus. Præsentem vero interpretationem, vix ac ne vix quidem quadrare ad illud, quod dicitur Act. XIII, 33. quisque animadvertit. De Psalmi nostri scopo, infra erit dicendi locus, qui pariter huic opinioni adversatur.

C A P. IV.

§. I.

EXaminatis igitur variis, quæ hodie circumferuntur, sententiis, nunc nobis incumbit, ut tandem etiam nostram qualemcunque meditationem, proferamus in medium, eamque, quantum fieri potest, rationibus confirmemus, simul atque exinde illustremus, quæ Act. XIII, 32. & 33. suscitatione Christi adimpleri leguntur, & quæ dicuntur in Ep. ad Hebr. C. I. 5. & C. V, 5.

§. II.

Vt autem inoffenso pede procedere possimus, voces, quæ aliquid dubitationis habent, nunc seorsim nobis consideranda veniunt. Inter illas autem imprimis materiam disceptationis præbuerunt eruditæ, vox *היום* & *יור* uti jam supra seorsim observavimus. Sed quoniam hic loci eorum tantum meminisse debemus, quæ faciunt ad illustrationem nostri textus, ideo, prætermittis controversiis præcipua saltem circa significationem utriusque monuisse juvabit.

§. III.

§. III.

Quod igitur ad vocem היום attinet, ea agnoscit, radicem ימה, quæ Ebræis inusitata, Chaldæis significat iuravit. Verum hæc significatio voci יום non convenit. Arabibus frequens est radix יום per diem extitit. Si hanc assumpturi essemus radicem, tunc haberemus hebraice יום, ubi in formatione nominis media abjecta, vocalis sub prima radicali esset impura. Hac ratione in statu, quem vocant, constructo, non dicere possemus ימי. Quare dicendum, Arabes aut verbi mutasse formam, servantes veram radicis significationem, prouti etiam ab Ebræis sub formis diversis eadem exhibetur significatio; aut illos a nomine יום formasse suum יום. Nomen inde formatum nihil aliud significat, quam certam temporis periodum, five durationem, quæ partibus transeuntibus, & sibi invicem succedentibus, absolvitur, denotatque diem vel naturalem vel artificialem, five etiam longius temporis spatium. Frequentissime habet notionem temporis, de quo contextus loquitur. Sic dicitur Es. XXVIII, 5. וכיום ההוא, hoc ipso tempore, erit Jehovab Deus exercituum &c. vid. Cap. VII, 18. 20. 21. 23. & extensa alia. Si cum ה articuli connectitur, tunc illud pro ratione contextus vel distributive sumitur, & significat היום quamlibet diem vel quodlibet tempus; vel definite, & denotat certum quoddam & determinatum tempus, aut diem.

D. 3.

§. IV.

§. IV.

Exinde facile adparet, hanc vocem prorsus respue-
re æternitatis notionem, si proprie sumatur. Æternitas
enim absolute spectata, abhorret a tempore, & excludit
omnem successionem per prius & posterius, uti jam su-
pra Cap. III. §. 10. demonstravimus. Quæ ad æternitatis
sensum stabiliendum afferuntur loca, nostram sententiam
destruere non possunt. Hæc enim aut prorsus huc non
quadrant, aut improprie & more humano sunt concepta.
In nostro autem commate non recedere cogimur a pro-
pria significatione vocis, siue admittere quandam accom-
modationem, prouti sequentia docebunt.

§. V.

Verbum יל proprie tam maribus, quam feminis
competit. Si de maribus adhibetur, significat procreare,
vid. Gen. IV, 18. C. X. 8. 13. 15. 24. 26. C. XXII, 23. C. XXV,
3. &c. Si de feminis usurpatur, denotat parere. vid.
Gen. XXI, 7. C. XXIX, 34. C. XXX, 20. Improprie autem
propter aliqualem convenientiam cum procreatione so-
bolis, transfertur ad rerum origines, earumque forma-
tionem, item ad eventus temporis, regenerationem &c.
vid. Deut. XXXII, 15. Gen. II, 4. Ps. VII, 15.

§. VI.

Verum enim vero magna circumspectione opus ha-
bemus, ne propria vocis יל significatio cum impropria
confun-

confundatur. Hanc autem confusionem facile quilibet evitare poterit interpres, dummodo totius orationis nexum atque constructionem curatius paullo pensitaverit, applicando hunc Philologorum Canonem: Quotiescunque vox יי absolute, sine ullo addito, quod sensum inducere posset metaphoricum, prædicatur de subjecto intelligente, personam gignente, toties proprie sumitur, & significat generationem veram & substantialem.

§. VII.

Cum igitur in nostro Psalmo, verbum יי absolute sine ullo addito de Deo patre usurpetur, ideo tuto concludere possumus, illud non posse induere sensum metaphoricum, sed propriam significare generationem. Nullam enim contradictionem involvit, quando dicitur, quod Deus Pater ab æterno proprie * generaverit filium. Est quidem profundissima & mysterii plenissima hæc generatio, cujus rationem interiori & modum, mentis acumine assequi non possumus: sed id propter res ipsa in sacris clarissimis expressa verbis, non vocanda est in dubium.

* Contra quidem sentit, *Hermannus Alexander Roellius*, vir inter reformatæ Ecclesiæ doctores celeberrimus. Is enim voces gignere, nasci, quando in Sacris adhibentur, de prima aut secunda Deitatis persona, improprie capiendas esse contendit. Cuius rationes accurate recenset. *Ioh. Wolfg. Iegerus*, Cancellarius quondam Tubingensis Academiæ, gravissimus, in suo *Systemat. Theo-*

Theologico Dogmatico-Polemico L. I. pag. 121. sed ingenio suo nimium indulgisse Virum, cetera doctissimum, concludentem a generatione humana ad divinam, nemo non animadverit. Reclamant enim dicta Scripturæ Sacræ quamplurima, in quibus de generatione æterna, & proprie sic dicta, item de Patre, & filio proprie tali, habetur sermo. Quare 1. Joh. V. 20. dicitur υἱὸς ὁ ἀληθινός. Matth. XIV. 33. C. XXVII, 54. ὁ ἀληθινὸς Θεὸς υἱὸς Rom. VIII, 32, ἰδὲ Θεὸς υἱὸς, qui, πατέρα ἰδίον Deum habere, testatur Joh. V, 18. Hinc etiam dicitur, Joh. I, 18. ὁ μονογενὴς υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς. Sic quoque ad æternam ejus generationem describendam dicitur Mich. V, 1. מִצְאוֹתָיו מִקֶּדֶם מִמֶּנִּי *cujus egressiones h. e. (coll. interpr. §. 37 S. R. Dn. D. Danzii) generatio divina atque excellentissima, ante initium, ante dies mundi, sive rerum creaturarum durationem confer. Prov. VIII, 22. 1eqq. Col. I, 15.*

§. VII.

Consideratis jam singulis vocibus nostri textus, quem explicare ausi sumus, eas conjunctim nunc examinemus, necesse est. Tam voci הוּם, quam verbo יָלַד propriam attribuiamus significationem, vi hujus canonis: *a propria vocis significatione non est recedendum, donec nos cogat necessitas.* Id quod primo intuitu videtur involvere contradictionem, quia tempus determinatum, & æterna generatio, sibi invicem adversantur. Sed est plana & simplicissima ratio, quæ omnem tollit difficultatem, dummodo observare velimus idiotismum, qui latet in verbo יָלַד *tenui te.* Novimus enim, quod verba, * quæ esse, fieri, aut agere significant, aliquando adhibeantur, de essentia vel actus istius manifestatione, ac declaratione. Id quod, eundo per varia Scripturæ Sacræ loca, pro-

probatum dabimus. Quando 2. Sam. VII, 22. dicitur:
 על כן גדלת יהוה אלהים כי אין כמוך ואין אלהים זולתך
 ככל אשר שמענו באזנינו: Sensus horum verborum est:
per hoc te magnum esse, ostendisti vel declarasti Jehova
Deus, quod nullus sit Deus prater te, secundum omne, quod
audivimus auribus nostris. Sic Jekoha Jeremiae prophetæ
 dixit C. I, 10. *ecce ego hodie præfeci te gentibus & regnis,*
ad extirpandum, demoliendum, perdendum & destruendum
&c. h. e. ut significes illis, si permanferint in sua im-
probitate, me certo hæc gentes & regna destructurum
esse. Porro Gen. XXVII, 37. Isaacus Esav dixerat: *Ecce*
dominum constitui Jacobum super te, & omnes fratres ejus
dedi ei servos &c. h. e. posteros tuos tales fore, sermone meo
prophætico ipsi significavi. Pari ratione Christus profite-
 tur Joh. IX, 39. *se venisse in mundum, ut videntes cæci fiant,*
h. e. ut illi cæci declarentur, qui se videre arbitrantur.
 conf. Luc. VII, 29. Act. X, 15. 2. Cor. III, 6. Job. V, 3. Cap.
 IX, 20. 21.

* Conf. Celeb. nostri Danzii Synops. Interpr. §. 70.

§. IX.

Quæ cum ita sint, non dubitamus hunc in modum
 nostrum transferre comma: *Jehova dixit ad me, filius*
meus tu es, ego hoc tempore, me ab æterno te genuisse, certo
declarabo. Propriam sic obtinet significationem vox יהוים,
 quæ etiam sine casus nota denotat hodie, hoc tempore. *
 Deinde verbum ילד proprie sumitur, & significat ge-
 nerationem filii Dei, ex essentia Dei Patris ab æterno fa-
 ctam. Tandem ratio est in promptu, quare in præte-
 E
 rito

rito enuncietur verbum. Indicat enim in vaticiniis certitudinem eventus, & infallibilem Dei præscientiam. **

* vid. Deut. I, 39. Cap. VII, n.

** vid. Ef. IX, 5. confer. Ven. Dn. D. Danzii Synopf. Interpret. §. 162. 2.

§. X.

Hunc sensum etiam exigit totius Psalmi scopus. Is enim est ostendere, quid futurum sit cum illis, qui contra Jehova, Messiaëque regnum, concitaturi sint motus, & quomodo quilibet iram Dei, ac interitum effugere possit. David enim, divino agitur spiritu, postquam vidit, quod Judæi pariter atque Gentiles, sese regno Messiaë sint opposituri, indignabundus hæc enunciavit verba: *quare motus excitant populi, & nationes meditantur inane?* Hisce summam audaciam utriusque gentis omnium exponit oculis, simul atque confirmat, quod Deus inhabitans cælos, ignominia ac exitio daturus sit rebelles, nisi resipuerint. Horum enim consiliis superbia & conatibus, opponit Dei potentiam, voluntatem atque decretum. Quapropter ipsum Dei Patris effatum profert in medium, quo ipse testatur, se constituisse regem suum super Zion, exinde facile colligendum, Deum etiam defensurum esse hoc regnum contra omnes hostium insultus. Hunc in finem etiam adducit pronunciatum filii Dei, quod nimirum Deus Pater dixerit ad eum: *Filius meus tu es, ego hoc tempore, me ab aeterno te genuisse, certo demonstrabo.* Quo dicto continetur promissio Dei Patris:

Patris, filio suo unigenito facta, quod, insurgentibus in eum Judæis pariter atque Gentilibus, divinam ejus originem, majestatem & potentiam insigni quadam ratione palam facturum, ac demonstraturum sit, hunc esse suum filium ex essentia sua ab aeterno genitum, hunc esse illum Messiam in V. T. promissum, & in tempore datum, ad salutem omni credenti. Erat itaque hujus decreti divini promulgatio fidelibus solatio, reluctantibus vero, ac impiis, occasio ad resipiscendum. In sequentibus docetur, quod Deus Pater unigenito suo filio, universum terrarum subjecerit orbem, vi generationis aeternæ, eumque hæredem omnium constituerit gentium. Quare etiam potestatem habere, refractarios coercendi sine ullo negotio. Si igitur nollent experiri, quid sit ipsi Deo inferre bellum, citra moram, deposito fastu, se totos Christi addicerent imperio, ac post seriam pœnitentiam, debitum ipsi præstarent cultum: quia nihil magis salutare, quam omnem ponere fiduciam in Messia, & acquiescere in timore Dei ac reverentia. Exinde satis apparet, quisnam sit totius Psalmi scopus, nexus & sensus.

S. XI.

Hæc sententia etiam passim exprimitur in N. T. quando vel Psalmi Secundi complementum indicatur, vel ex nostro commate instituitur argumentatio. Illud enim, quod habetur sub initium Psalmi, impletum legimus Act. IV, 25. seqq. Nam Apostoli & credentes, qui illis aderant, uno ore confitebantur in suis precibus, id quod prædixerat David, tunc evenisse, ex quo scilicet

E 2

Judæi

Judæi & gentiles, Romani Præsides, Pilatus, Herodes ac Synedrium M. junxerant consilia, contra Jesum Messiam, & eum in crucem agendum curarunt.

§. XII.

Nostri commatis implementum, disertis verbis confirmatur a divo Apostolo Paulo, in sermone, quem Antiochia habuit in Synagoga, Act. XIII, 33; ibi enim dicit, promissionem Patribus factam, fuisse adimpleram, per resurrectionem Jesu Christi. * Deinde asserit, verba esse promissionis, *Tu es filius meus*, &c. Quare in illis continetur vaticinium, prolatum ministerio Davidis, in solatium Ecclesiæ Judaicæ: sed expletum, postquam Deus Pater filii sui unigeniti divinitatem, & æternam generationem multis modis demonstravit, tempore novi fœderis. Omni sane legenti, hic sese offert sensus, quem etiam nos defendimus, transferendo hoc comma: *Tu es filius meus*, ego, hoc tempore, me te genuisse, demonstrabo.

* Disceptant interpretes, quomodo h. l. vox ἀναστήσας intelligenda sit. Sunt qui illam de exhibitione Christi in carne, ejusque præsentatione in mundo, ad suum munus obeundum, accipiunt. Alii vero eam de resurrectione Christi ex mortuis, exponunt. Priorem sententiam tuentur plerique interpretum, quorum mentionem facit, Max. Venerand. Dominus *Joh. Christ. Wolfius in Curtis Philologicis & Criticis*, ad h. l. eorumque porro confirmat mentem. Nota etiam est disputatio, quam instituerunt de hac voce *Celeb. Iac. Perizonius, & Cl. Joh. d. Outreim*, quorum dissertationes epistolares, exhibet eruditissimus *Frid. Adolphus Lampe*, una cum sua epicrisi, in Bibliotheca Bremensi, Classe II. Fasc. V. Neutra vero sententia nostræ expositioni est adversa. Quare nobis perinde.

inde est, quamcunque quis seligere velit. Nec etiam instituti ratio permittit, ut nos huic disceptationi immisceamus.

§. XIII.

Demonstravit autem hoc ipsum toties, quoties^{*} vel facta, vel verba divinitatem Christi loquebantur. Multis enim variisque modis, Deus Pater filium suum *ὁμοσίον*, ab aeterno a se esse genitum, omnium exposuit oculis, atque demonstravit, hunc esse verum Messiam, in V. T. promissum. Præcipue autem id ipsum factum deprehendimus, ^{**} in conceptione & nativitate filii Dei miraculosa; ^{***} in illius inauguratione, ad suum officium mediatorium, solemniquadam ratione in baptismo transacta; in ejus ^{****} glorificatione super montem; & tandem ^{*****} in morte, resurrectione, atque exaltatione Christi ad dextram Dei Patris.

^{*} In toto enim cursu ministerii Christi, Deus Pater testatus est de suo filio, quod nimirum is sit suus filius proprius, & unigenitus. Quapropter ipse Christus dicit, Joh. V, 36. seqq. *opera, quæ dedit mihi pater, ut perficerem ea; illa, inquam, opera, quæ ego per petro, testantur de me. Et, qui misit me Pater, ipse testatus est de me.*

^{**} Unde dixit Angelus ad Mariam Luc. I, 35. *τὸ ἁγνόν σου ἁγίον κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ*, quod nascetur sanctum, dicitur filius Dei. Hinc Paulus asserit I. Timoth. III, 16. *Θεὸς ἐς φανερωθήναι ἐν σαρκί.*

^{***} Voce enim de celo delapsa, Deus Pater omnibus & singulis testatum fecit, & declaravit, hunc esse suum proprium filium.

E 3;

ini

in quo delectaretur. confer. Summe Vener. Dn. D. Ioh. Andrea Danzii Dissert. de inauguratione Christi. it. Ioh. Iac. Hostingeri Disput. de Iesu Christo, ad Iordanem glorificato.

**** Transfigurationem Christi in monte, significat Matthæus Cap. XVII. qui itidem asserit, vocem e nube auditam dixisse: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum, ipsum audite, confer. Herm. Witsii Melet. Leidens. de glorificatione Iesu in monte, B. Gottfr. Olearii Dissert. de transfiguratione Christi.*

***** Miracula, quæ comitabantur mortem, resurrectionem, & exaltationem Christi, satis superque testabantur de divinitate iuxta ac maiestate Christi, adeo, ut quilibet eum agnoscere cogeretur, qui non præjudicatis opinionibus prorsus obcecatus erat.

§. XIV.

Ne itaque mireris, quare Apostolus porro nostrum comma adducat, ad probandam vocationem Christi, ad summum pontificatum, secundum ordinem Melchisedek, atque adeo ad designandam ejus dignitatem, maiestatem ac gloriam, tanquam unicam nostræ salutis causam. Ebr. C. V. Scopus enim illius est, ostendere in hoc capite, omnia longe perfectiora fuisse in Christo, tanquam Pontifice summo, quam ea, quæ requirebantur in Pontifice typico: deinde confirmat, eum non minus a Deo ad summum vocatum fuisse pontificatum, quam Aaronem. Hinc dicit vers. 5. *Sic etiam Christus non ipse se glorificavit, ut esset summus sacerdos, sed qui dixit ad eum: filius meus es tu, ego hoc tempore, me te genuisse, declarabo.* Declaravit autem illud ipsum, dum filium suum unigenitum constituit, sacerdotem summum, & æternum, secundum ordinem

ordinem & dispositionem Melchisedeki, qui simul erat rex, & pontifex. Optime observat, B. Dorscheus ad h. l. quod ex antiquo jure *ὑιότης*, ad sacerdotium legitimus fit processus. Sacerdotibus enim, inquit, *Vet. Test.* jus ad illud munus compete-*bat* ex eo, quia in vicem primogenitorum adsumti sunt. Primogenitis enim, vetusto jure, aditus ad sacerdotium in familia Patriarchali, compete-*bat*. vid. Gen. XXVII, 21. sequ. Cap. XLIX, 3. Qui itaque filius est, & quidem primogenitus atque unigenitus, is jure nati-*vitatis* antiquissimo, in domo Patris sui Sacerdos est. At-*qui* vero, Christus primogenitus & unigenitus Dei filius est, ipso itaque nati-*vitatis* jure, aditum ad Pontificatum habuit, non minus, quam Pontifices Veteris Testamenti.*

* conf. B. Abrah. Calovii Biblia illustrata ad Ebr. V. 5.

§. XV.

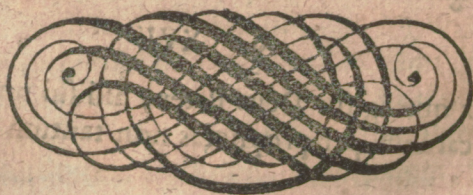
Quapropter ipse Apostolus Paulus, Rom. I, 4. con-*firmat*, Christum genitum ex semine Davidis, secundum carnem declaratum & demonstratum fuisse filium Dei, *ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύνης*. Id quod etiam testatur, Johannes Evangelista Cap. I, 14. quando dicit: *ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν, ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας*. *Conspeximus gloriam ejus, gloriam, veluti unigeniti a Patre, plenus gratia & veritate.*

§. XVI.

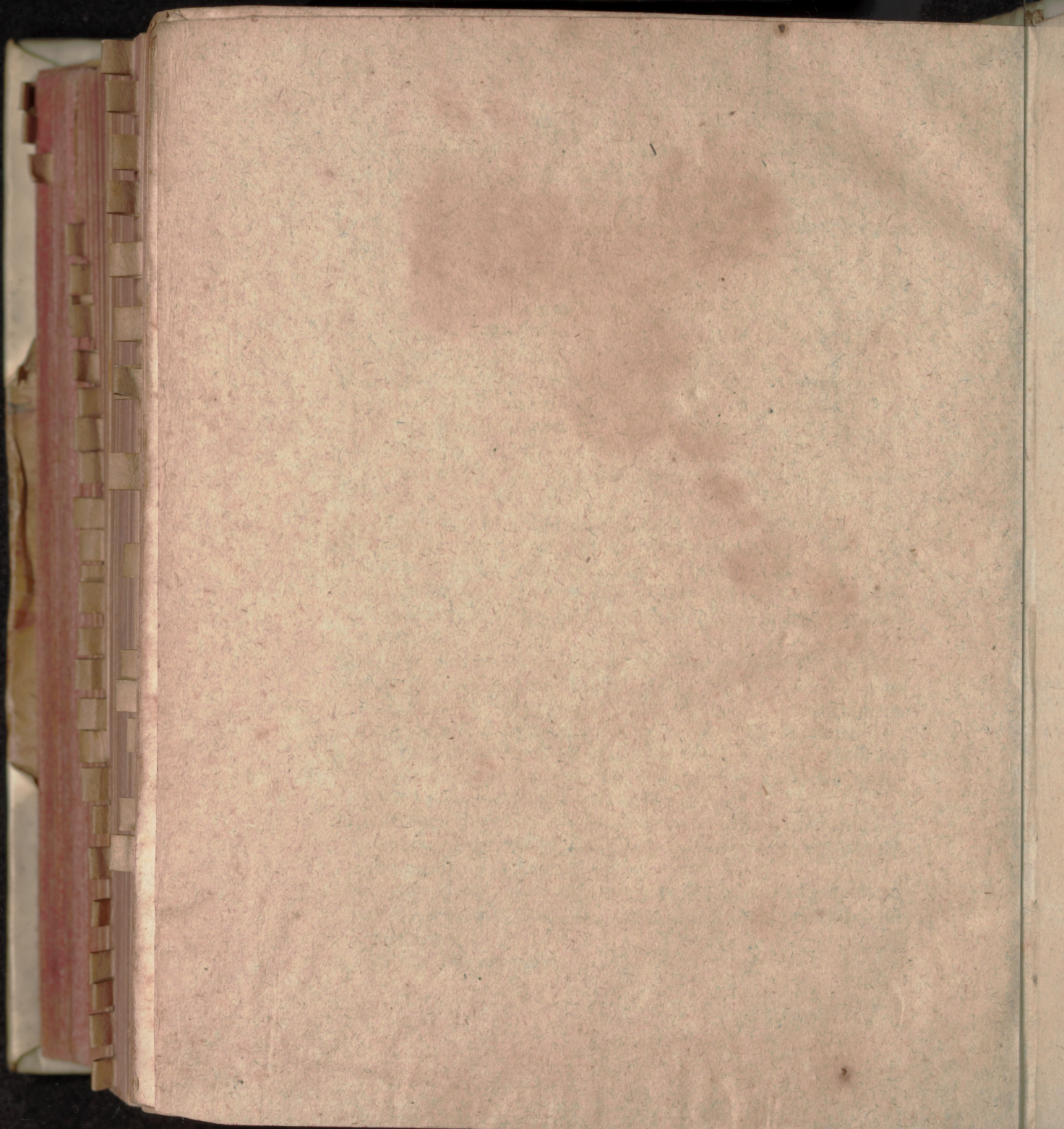
Ex quo igitur Deus Pater, filii sui unigeniti adven-*tum* in carnem, per prophetas non tantum tot retro secu-*lis*

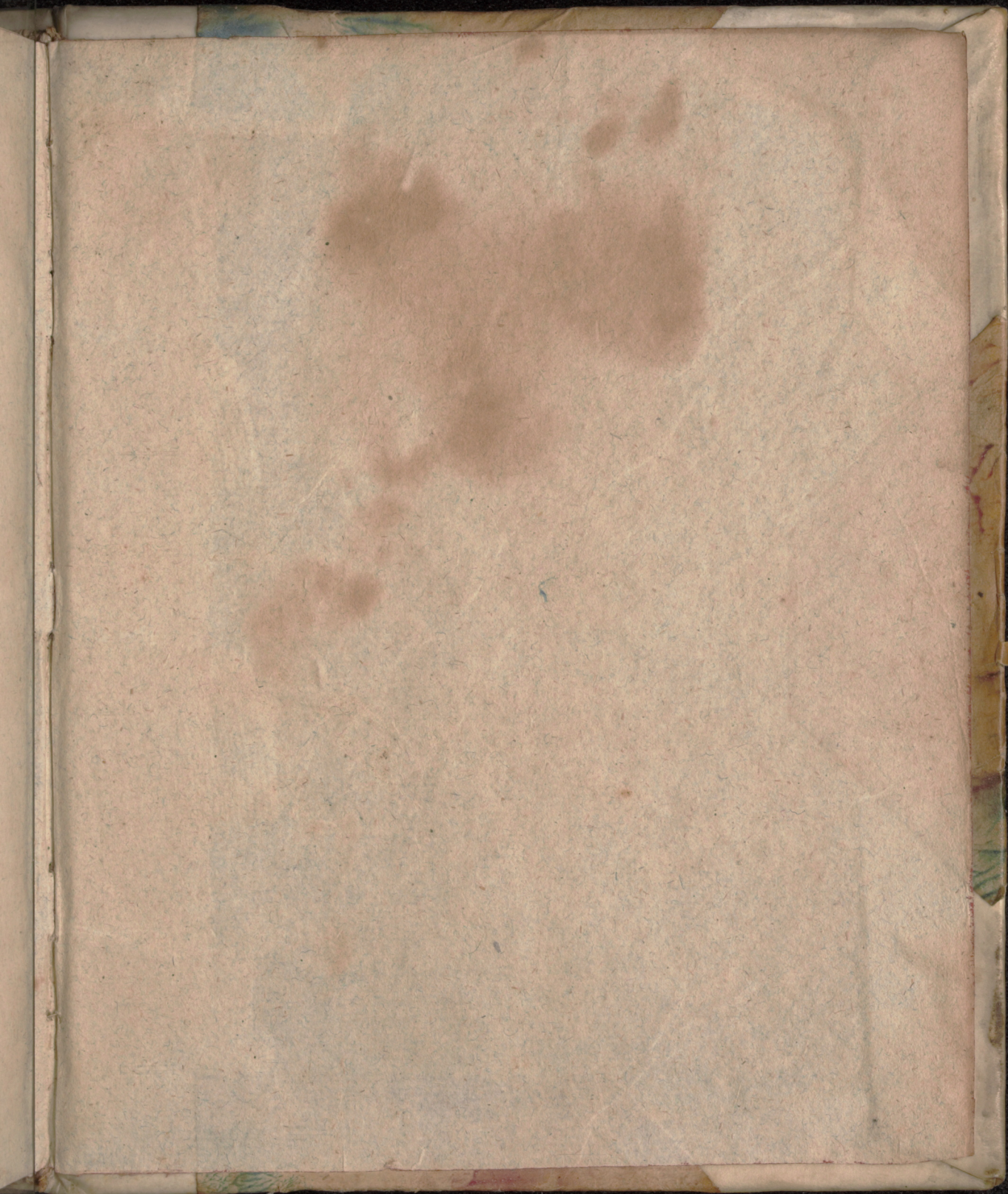
is prædixit, sed etiam in plenitudine temporis, Christo
versante in terris, tot tantisque miraculis, ejus divinita-
tem demonstravit, quin imo ipse, voce sua e cælo dela-
psa, declaravit, hunc esse suum filium unigenitum: ideo
etiam exinde concludit Apostolus Paulus, Ebr. I, 4. seqq.
Christum præstantiorem factum esse angelis, quia nulli
eorum dixerit: *Filius meus tu es, ego, me te ab æterno genu-*
isse, hoc tempore (N. T.) demonstrabo. Christus enim Deo Pa-
tri ὁμοῦσιος est, & ejus filius μονογενής. Quapropter ipsi A-
postolo 1. c. Cap. I, 2. dicitur: κληρονόμος πάντων, *heres*
omnium, & vers. 3. ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χάριτος τῆς
ὑποστάσεως αὐτῆς. *Splendor gloria, & expressa imago sub-*
stantia illius. Majus itaque nomen, gloriam ac digni-
tatem vere accepit. Deus Pater, qui filium suum, ab æ-
terno ex essentia sua genitum esse, declaravit, & potenter
demonstravit, dignetur omnium nostrum illustrare men-
tes, ut eum verbo revelatum, vera fide agnoscamus, ac
pie veneremur, in sempiternam nominis sui
gloriam.

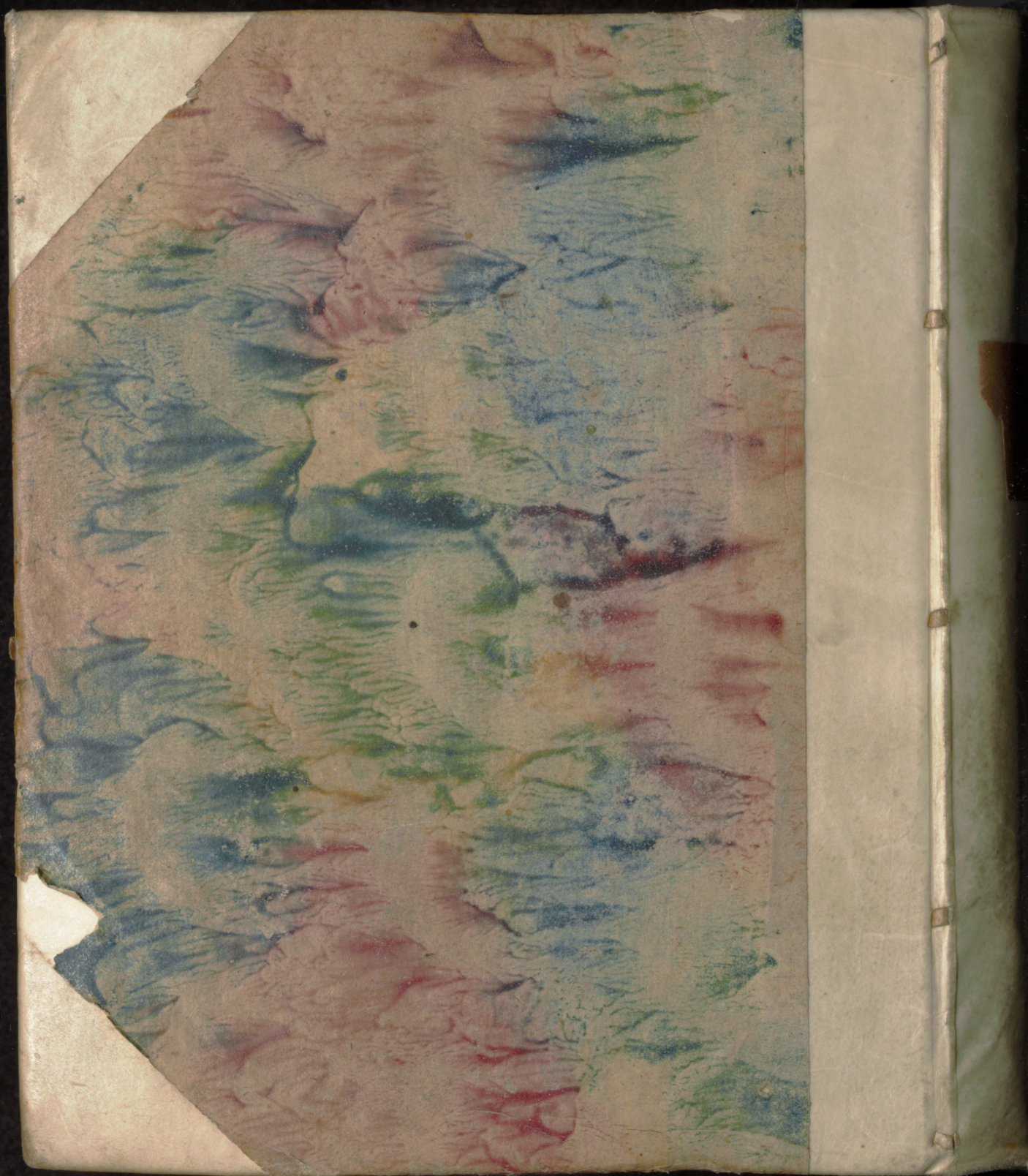
F I N I S.

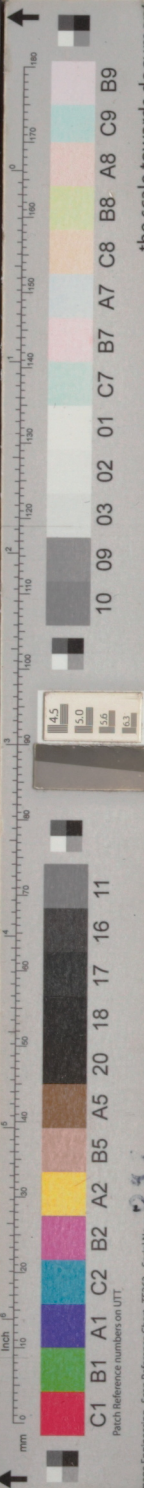

radios reflectere praeter multa alia sequens
atum probare potest. Sumas patinam aqua
ponas illam ita, vt radii solares inciden-
um opacum, praesertim in parietem album &
dios solares tectum, reflecti possint, & obser-
ariete partem illuminatam pro forma & ma-
patinae. Moueas aquam, vt vndet, & vi-
ariete phaenomenon coelo lumine boreali
quam maxime simile.

§. XXX.

ilus, qui interdum cum hoc lumine coniu-
VII.), euincit, hoc lumen verum esse ignem,
sublimiorem subito extendat & susurrum red-
sibilus enim non semper auditur, quanquam
reale adpareat vehementissimum(*), adeoque
mine pendere non videtur: sed vero similius
sibilum a vento in aëre sublimiori vaporibus
repleto gigni.

Quenselius Lundini in Scania anno 1726 d. 8 Octobr-
en boreale per omnes plagas diffusum obseruauit
od nullum strepitum edidit. Conf. Celsii Obseruatio-
cit. pag. 9.

XXXI.

ypothesi rite adplicata facile ratio reddi potest, cur hoc
on in regionibus magis septentrionalibus frequentius
, quam in terris magis ad austrum vergentibus? Quo-
mae tanta celeritate gaudere possint & vbiuis in zenith
antur? Cur interdum tantum arcus horas immoti du-
cis valde distantibus fere eadem eleuatione adpareant?
n ex situ regionum, dispositione & densitate aëris, ex
vaporum & inde variante refractione & reflexione, &

C 3

ex